

VPRAŠANJA ZA ČETRTE TEST

Kdo se je uprl cesarskemu absolutizmu v Rusiji ? (Skupine zarotnikov)

- Skupina zarotnikov v Petersburgu (konstitucionalna monarhija in federativna ureditev v stilu ZDA)
- Južna skupina zarotnikov (močna centralna vlada, liberalne reforme: odprava tlačanstva, razdelitev zemlje, enakopravnost državljanov)

Zakaj je prišlo do upora dekabristov? Kdo so dekabristi?

Ob namestitvi carja Nikolaja I., so se uprli **dekabristi** (3000 Peterburških upornikov), hoteli so vladanje carja Konstantina (brata Aleksandra, ki je umrl) in ustavo. Dekabristi niso bili zadovoljni z vlado carja Nikolaja I., zato so se uprli.

Krimska vojna! Kakšne so bile razmere po vojni? (reforme carja Aleksandra)

Krimska vojna je triletni spopad s Turčijo, v katerem je bila Rusija poražena. Pri tem je izgubila pravico prehoda skozi Dardanele, Donavsko delto, južno Besarabijo, Moldavijo in Vlaško. Evropske velesile so namesto Rusije prevzele zaščito osmanskih kristjanov.

Ruski poraz je imel velike politične posledice, zato je car Aleksander 2. Izvedel **reforme** v Rusiji:

- Odpravil je tlačanstvo, z zemljiško odvezo je zagotovil kmetom osebno svobodo
- uvedel voljene krajevne uprave ter enakost pred zakonom, neodvisna porotna sodišča, okrožne, gubernijske in mestne samouprave
- reorganizirano je bilo šolstvo, skrajšana je bila vojaška služba

Kam so bile usmerjene ozemeljske razširitve Rusije?

Usmerjene so bile proti:

- srednji Aziji
- Afganistanu, Perziji, Mandžuriji in Mongoliji
- Koreji

Navedite vzroke za secesijsko vojno v ZDA! Kaj je secesija? Kdo je Abraham Lincoln? Kaj je ameriška konfederacija?

Vzroki za secesijsko vojno:

- Industrializacija severa (sever se je zavzemal za centralistično oblast, jug pa je zastopal regionalne interese, da bi svoj gosp. In družbeni sistem obvaroval pred vplivi kapitalizma)
- Suženjsko vprašanje (sever nasprotuje suženjskemu sistemu juga)
- Vprašanje o prevladi v novo priključenih državah (sever je prepričan, da obstoj suženjstva ne ustreza razsvetljskim nazorom o enotnem državljskem pravu na vse Američane. V parlamentu pride do razkola) Republikanska stranka se zavzema za odpravo suženjstva.

Secesija je odcepitev južnih držav (Južna Karolina, Mississippi, Florida, Alabama, Georgija, Louisiana, Teksas, Virginia, Severna Karolina) iz zveze po izvolitvi **Abrahama Lincolna** za predsednika ZDA. Južne države so se povezale v **konfederacijo**.

Posledice secesijske vojne!

Velike spremembe v gospodarski in družbeni ureditvi južnih držav:

- fevdalsko-aristokratski sloj je zamenjal kapitalistično podjetniški sloj
- razcvetela se je industrija plantažnih dobrin (predelava tobaka, tekstilne tovarne...)
- bombažne plantaže so se preusmerile v kmetijsko proizvodnjo

- razvila sta se rudarstvo in težka industrija

Nagli gospodarski razvoj ZDA:

- dogradili so železnico čez celo državo
- odkrili so veliko ležišč rude za industrijo
- nastala so velika podjetja (Rockefeller – nafta, Carnegie – jeklarska ind., Morgan – banke)

Velik porast prebivalstva, preseljevanje s podeželj v mesta (črnci - iz problema suženjstva v rasni in socialni problem), rasizem.

Zakaj je 19. Stoletje na Kitajskem označeno kot obdobje neprestanih spopadov?

Ker so se dogajali neprestani spopadi in vstaje:

- 1. Opijska vojna (1840-42) (Neprenehno odtekanje kitajskega kapitala je imelo katastrofalne posledice za državne finance, zato je vlada dala potopiti ladje in s tem je uničila zalogo opija. S tem je vzhodnjaška družba začela opijsko vojno. Kitajska se ni morala upirati, zato je podpisala »**neenakopravno trgovsko pogodbo**« z Britanijo, s katero je odstopila del ozemlja in odprla nova pristanišča za tujce.)
- Tajpinška vstaja (1850-64) (Cesarska oblast je bila oslABLJENA. Trgovina je bila prenešana iz Kantona v Šanghaj. Trpljenje kmetov in meščanov je izzvalo vstajo. Uporniki so razglasili državo in zahtevali veliko sprememb: odprava zasebne lastnine, razdelitev zemlje, trgovsko svobodo, enakopravnost ljudi. Vstaja je bila zadušena.)
- 2. Opijska vojna (1856-60) (Zahodne države so izkoristile tajpinško vstajo in vsilile novo »**neenakopravno pogodbo**«. Z trgovci so dobili pravice na celotnem ozemlju, tujci niso bili podrejeni kitajskim oblastem, odprtih je bilo še več pristanišč, uvedena je bila svobodna trgovina z opijem, misionarji so dobili dovoljenje za širitev krščanstva, ustanovljena so bila diplomatska predstavništva zahodnih držav.)

Kakšne so bile posledice the spopadov za Kitajsko?

- Finančne posledice
- Kitajska je izgubila del ozemlja in odpirala nova pristanišča
- Podpisovala je neenakopravne trgovske pogodbe s katerimi so si zahodne države zagotovile pravice za trgovanje na celotnem ozemlju in neodvisnost od oblasti
- Širilo se je krščanstvo
- Ustanovljena so bila diplomatska poslaništva

Revolucija Sun Yat-sena !

Sun Yat Sen je iz nasprotovanja do tedanjega političnega režima ustanovil stranko **KMT** (Kitajska ljudska stranka), v kateri so bile tajne politične skupine, nezadovoljne vojske in večina prebivalstva na Kitajskem. Cesarska oblast je bila odstavljena in razglašena je bila republika (1911). Sun Yat Sen je bil predsednik. Zagovarjali so se **trije principi bodoče politike**: nacionalizem, ustavnost in agrarni socializem.

Imperialistične sile so zadušile revolucijo. General Yuan je s pomočjo tujih kreditov izvedel državni udar in odstavil reformatorske politike. KTM je bil ukinjen. Yuan je postal diktator in je obnovil monarhijo. Zahodne države so obdržale položaje.

Zakaj Kitajska vstopa v 19. Stoletje kot zaprta država ?

Kitajska se je na koncu 18. Stoletja zaprla pred Evropo, da bi se obranila tujega vpliva in zasedbe njenih ozemelj. Kitajski cesar ni dovolil, da bi Angleži karkoli počeli na ozemlju Kitajske in s tem se še bolj zapre.

Predstavi Japonski imperializem !

Japonska se je odprla proti svetu. Hkrati z industrializacijo je modernizirala tudi vojsko. Japonska je z vojaško silo nastopila v tekmi za delitev sveta. Pridobila si je Formozo in nekatere otoke od Kitajske in postala velesila na daljnem vzhodu z zmago nad Rusijo.

Zakaj je Japonska v kratkem času postala moderna država in nadoknadila zaostalost v razvoju ?

Japonska se je zaradi gospodarske in politične krize odprla proti svetu. Padla je vojaška vlada in zavlada je razsvetljena vlada, ki je začela spreminjati Kitajsko v moderno državo. Začela je graditi industrijo na ravni ZDA in Evrope. Japonska je v zelo kratkem času postala moderna država, ker je imela izredno sposobnost za sprejemanje tujih idej in tehnike.

Kakšne so bile posledice Rusko-Japonske vojne (1904-05) za obe strani?

Rusija:

- Prične se revolucija
- Cesarska oblast je bila oslABLJENA
- Pojavljajo se splošni nemiri (»Krvava nedelja« – vojska krvavo obračuna z miroljubno demonstracijo, ki je z najnujnejšimi socialnimi zahtevami prišla pred cesarja.)
- Sestajajo se **Sovjeti** (svet delavskih zastopnikov iz posameznih tovarn)
- Car Nikolaj II. V **oktobrskem manifestu** obljubi ustavo in splošno volilno pravico (sklic skupščine) → to je bilo tolmačeno kot popolna zmaga revolucije in uresničitev zahtev liberalizma.

Japonska:

- Japonska je postala velesila na vzhodu

Navedite Britanske kolonije in dominjone ! Kaj je kolonija in kaj dominjon ?

Kolonije in dominjoni:

- Kanada (D)
- Indija, Nepal, Butan, Bangladeš, Pakistan (K)
- Egipt, Sudan, Uganda, Kenija (K)
- JAR, Botswana, Zambija (K)
- Gana (K)
- Avstralija, Nova Zelandija (D)
- Gvajana (K)

Kolonija: ozemlje, ki pripada neki državi, a se nahaja izven njenega matičnega ozemlja.

Dominjon: kolonija, ki ima svoje pravice, skupščino, vlado, notranje so samostojne vendar ostajajo zveste svoji matični državi.

Delavsko gibanje! – glej list!

Kakšna je razlika med prvo in drugo internacionalo?

Kaj je Pariška komuna ? Zakaj je prišlo do pariške komune? Navedite reforme komune!

Pariška komuna je upor pariškega delavstva z elementi proletarske revolucije.

Zakaj? → Posledica Francosko-pruske vojne in podpisa splošne kapitulacije francoske vlade.

Reforme:

- Namesto stare uprave in vojske so uvedeni samoupravni sveti in splošna oborožitev ljudi
- Ločitev cerkve od države, odprava cerkvenega davka in verouka
- Pravica do brezplačnega pouka v šolah, emancipacija žensk
- Podjetja, katerih lastniki so zbežali, začnejo upravljati delavci
- Komuna razvije načrte za preureditev Francije v zvezno republiko samoupravnih mest in občin.

Zakaj je 2. Industrijska revolucija označena kot znanstveno-tehnična revolucija?

Ker pride do kombinacije med znanostjo in tehniko. Pride do številnih izumov in tehničnih odkritij, ki se uporabljajo v industriji.

Na katerih področjih je prišlo do novih iznajdb ? Navedite tudi države!

Biologija: Anglija, Avstrija

Kemija: Rusija, Švedska, Italija, Nemčija

Medicina: Francija, Nemčija

Fizika: Anglija, Nemčija, Hrvaška, Francija

Znanstvenikom dodaj izum in šas iznajdbe!

- Bell – telefon (
- Lumiere – filmska kamera (2. Pol 19. Stol)
- Edison – žarnica (2. Pol 19. Stol)
- Daimler – motor na bencinski pogon (2. Pol 19. Stol)
- Röntgen – rentgenski žarki (2. Pol)
- Mendelejev – periodni sistem elementov (2. Pol)
- Curie – radij, polonij, temelj vedi o radioaktivnosti (2. Pol)
- Watt –
- Stephenson – parna lokomotiva (1. Pol)
- Resel – ladijski vijak (2. Pol)
- Tesla – transformator (2. Pol)
- Nobel – dinamit (2. Pol)
- Wright –

Navedite nova vira energije!

Elektrika in nafta.

Posledice industrijske revolucije na področju gospodarstva:

Pozitivne:

- Hitrejša proizvodnja
- Nove veje industrije (kemična, avtomobilska, elektro, optična, letalstvo)
- Razvoj ZDA in Japonske
- Mehanizacija kmetijstva, gnojila, križanje – nove sorte
- Nova organizacija proizvodnje (kapitalisti se povezujejo)
 1. lahko vnašajo novosti
 2. preživijo v času krize (recesije)

Negativne:

- Onesnaženje (se stopnjuje od 1. revolucije)
- Mesta se večajo, večajo se revni predeli, večja se brezposelnost, kmetje se selijo v mesta
- Migracije (v ZDA)
- Zaplete se področje kmetijstva

Razložite pojme:

- Recesija – čas krize v kapitalizmu
- Hiperinflacija – velika rast inflacije
- Hiperproizvodnja – velik porast proizvodnje, preveč proizvajajo
- Konjunktura –
- Subvencije –
- Kartel – združenje podjetja iste stroke, oba ohranita samostojnost, dogovarjata pa se o ceni in si razdelita tržišče, vsa mala podjetja s tem propadejo, vsak ima monopol na svojem delu tržišča.
- Trust – združenje podjetij iste stroke, kjer nastane novo podjetje. Ni notranje samostojnosti, ima novo vodstvo, prevlado ima podjetje, ki je vložilo večji delež
- Koncerni – združenje podjetij različnih strok – nadzira od proizvodnje do končne prodaje
- Monopol – nadvlada

Navedite razlike med liberalnim in monopolnim kapitalizmom!

Liberalni: svobodna trgovina, konkurenca, nizke cene

Monopolni: prevlada na tržišču, ni konkurence, visoke cene

Kakšni morajo biti pogoji za razvoj monopolnega kapitalizma ?

Kako lahko premagamo gospodarsko krizo ?

Podjetja se združujejo, skupaj delajo, ustanovljajo delniške družbe, dobiček pa si delijo.

Kdaj je bila uvedena splošna volilna pravica v AO in kako se je postopno širila ?

Konec devetnajstega stoletja.

- Indirektna volilna pravica (moški, ki so bili polnoletni in so imeli nekaj bogastva, volili so s posredniki, volili so v 4 kurije glede na pripadnost razredu)
- Direktna neenaka volilna pravica (volitve po cenzusu (kot prej), voli neposredno v deželni zbor vsak posameznik, vrednost glasu glede na pripadnost razredu)

- Direktna neenaka splošna volilna pravica (volijo vsi polnoletni državljani, ustanovitev pete kurije, vrednost glasu glede na pripadnost razredu)
- Direktna enaka splošna moška volilna pravica (volijo vsi polnoletni moški, vsak glas je vreden enkrat, odpravljene so kurije)

Kaj so kurije in kdo so volilni možje?

Kurije so volilni razredi, glede na to koliko davka plačuje posamezen pripadnik

1. kurija – zemljiški veleposestniki
2. kurija – veletrgovci, industrialci
3. kurija – mesta
4. kurija – podeželske občine
5. kurija – splošna

Volilni možje so posredniki, ki so volili v državni zbor

Kaj je imperializem ?

Imperializem je nacionalno gibanje, ki seže čez meje države

Navedite kdaj govorimo o kolonializmu in kdaj o imperializmu !

Kolonializem: država osvoji ozemlje, ki postane kolonija, vanjo ne naseljuje prebivalstva, in ne širi političnega vpliva, tja gredo le redki trgovci.

Imperializem: država začne v kolonijo naseljevati svoje ljudi, širi politični vpliv in režim.

Stopnje razvoja kolonializma!

Kolonializem – imperializem – dekolonializacija – neokolonializem